

รองรับ — รับรอง

เรื่อง : โคมร ศุขปรีชา

ศัพท์ทางชีววิทยาคำหนึ่ง (จริงๆ คือสองคำ) คือ Carrying Capacity คือศัพท์ที่ใช้อธิบายความสามารถในการ 'รองรับ' สัตว์หรือพืช (หรือสิ่งมีชีวิต) ชนิดต่างๆ ในสิ่งแวดล้อมหนึ่งๆ ซึ่งหมายรวมถึงเรื่องของอาหารที่อยู่อาศัย น้ำ และสิ่งจำเป็นอื่นๆ

การท่องเที่ยวก็เป็นอะไรคล้ายๆ แบบนั้นเหมือนกันนะครับ เพียงแต่ว่า ความสามารถในการ 'รองรับ' นั้นไม่ได้มาเปล่าๆ แต่ถ้าหากว่าเรามีความสามารถในการรองรับมากพอ ก็จะทำให้คุณภาพของความสามารถในการ 'รับรอง' นักท่องเที่ยวที่ถือว่าเป็นแขกบ้านแขกเมือง คืบขึ้นตามไปด้วย

แต่ถ้าหาก Carrying Capacity หรือความสามารถในการ 'รองรับ' ไม่เพียงพอล่ะครับ ปัญหาที่จะเกิดกับการ 'รับรอง' จะเป็นอย่างไรบ้าง ไม่อยากจะคิดเลยจริงๆ!

2.

ในทางการท่องเที่ยว มีการประยุกต์ใช้ศัพท์ทางชีววิทยา ข้างต้น จนเกิดเป็นศัพท์ใหม่ (ที่จริงๆ คือสามคำมาประกอบกัน) เรียกว่า Tourism Carrying Capacity ซึ่งเอาเข้าจริงต้องบอกว่า นี่ไม่ใช่ 'ศัพท์ใหม่' อะไรมากนัก แต่เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นมานานแล้ว จนอาจเรียกได้ว่า 'เก่า'

แต่ถึงจะเก่า มันก็ยังเป็นประโยชน์อย่างมาก เพราะคือแนวทางในการจัดการกับการท่องเที่ยว เพื่อให้การรองรับกับรองรับนั้นได้ส่วนกัน

องค์กรอย่าง World Tourism Organization ให้นิยาม Tourism Carrying Capacity เอาไว้ว่า หมายถึงปริมาณคน (คือนักท่องเที่ยว) สูงสุด ที่จะเข้าไปเยี่ยมชมเป้าหมายปลายทาง หนึ่งๆ ได้ในเวลาเดียวกัน โดยไม่ก่อให้เกิดการทำลายสิ่งแวดล้อม ทั้งทางกายภาพ ทางเศรษฐกิจ และทางสังคมวัฒนธรรม รวมทั้งไม่สร้างปัญหาจนทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความไม่พึงพอใจ ถึงระดับที่รับไม่ได้

นอกจากนี้ ยังมีอีกนิยามหนึ่งที่บอกว่า Tourism Carrying Capacity หมายถึง 'ระดับ' ที่พื้นที่หนึ่งๆ จะสามารถรองรับกิจกรรมของมนุษย์ได้ โดยไม่ก่อให้เกิดการทำลาย จนทำให้ทั้งนักท่องเที่ยวและผู้อยู่อาศัยในพื้นที่นั้นๆ เกิดผลกระทบที่รับไม่ได้

พูดง่ายๆ ก็คือ Tourism Carrying Capacity ก็คล้ายๆ Biological Carrying Capacity นั่นแหละครับ มันคือระดับ 'ความทนได้' ของพื้นที่หนึ่งๆ ที่มีต่อปริมาณผู้เข้าไปเยี่ยมชมเยือน (หรือจริงๆ ก็คือการเข้าไปรบกวนสมดุลในมิติต่างๆ)

ทีนี้ถ้าเป็นพื้นที่ทางชีววิทยา สิ่งที่เราทำได้ก็คือการ 'กัน' มนุษย์ออกไปจากพื้นที่ที่เปราะบาง หรือพื้นที่ที่สามารถรองรับการทำลายได้น้อย แต่ถ้าเป็นเรื่องการท่องเที่ยวล่ะ เราจะทำอย่างไรดี

3.

ถ้าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีขนาดเล็ก เช่น พื้นที่ธรรมชาติหรือพื้นที่โบราณสถานบางแห่ง การจัดการการท่องเที่ยวด้วยการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวผ่านการจัดการ (Visitor Management) เป็นเรื่องที่ทำได้อยู่แล้ว แต่ถ้าเราขยาย 'เป้าหมายปลายทาง' (Destination) ของการท่องเที่ยวให้ใหญ่ขึ้นถึงระดับ 'เมือง' ละ เราจะทำได้อย่างไร

ถ้าพึ่งถ้าเป็นพื้นที่เล็กๆ Tourism Carrying Capacity ก็ถูกวิจารณ์มานานแล้วว่าเป็นวิธีการที่ใช้จริงไม่ค่อยจะได้ เพราะมันคือหลักการที่วางอยู่บนฐานการคำนวณที่คิดว่า โลกนั้นมีความคงที่ (Stable) และทำนายได้ (Predictable) แต่เอาเข้าจริง โลกไม่ได้เป็นแบบนั้น ดังนั้น การคำนวณตัวเลขที่เรียกว่า Maximum Visitors หรือผู้มาเยือนจำนวนมากที่สุดเท่าที่จะพอยอมรับได้ จึงเป็นเรื่องยาก แถมยังอาจเปลี่ยนแปลงได้อยู่ตลอดเวลาด้วย

ยกตัวอย่างเช่น ถ้าเรามีแหล่งท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยว และอยากสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวคุณก แล้วเราตั้งข้อกำหนดขึ้นมาว่า มีคนเข้ามาในพื้นที่นี้ได้แค่ปีละ 100 คน แต่ปัญหาก็คือ กลุ่มคนแต่ละกลุ่มที่เข้ามาในพื้นที่ ย่อมมีผลกระทบ (Impact) ต่อพื้นที่แตกต่างกันไป ผลกระทบยังเปลี่ยนแปลงไปโดยมีปัจจัยอื่นๆ อีกหลายอย่าง เช่น ฤดูกาล การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ฯลฯ

ที่สำคัญก็คือ ยูเนสโกก็เคยบอกว่า สถานที่ที่มีการจำกัดผู้เข้าชมจะก่อให้เกิดปัญหาที่หลายคนคิดไม่ถึง นั่นคือมันทำให้นักท่องเที่ยวจำนวนหนึ่งคิดว่าสถานที่นั้นๆ มีการปกป้องดูแลที่ดีกว่าที่เป็นจริง ผลลัพธ์ก็คือเกิดการดูแลที่แยกว่าความเป็นจริงขึ้นมา แล้วถ้าขยายจากแหล่งท่องเที่ยวขนาดเล็ก มาเป็น 'เมือง' ทั้งเมืองละ จะเกิดผลกระทบอะไรขึ้นบ้าง?

4.

ถ้าเราดูเทรนด์การท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคต เราจะพบว่าวิถีท่องเที่ยวแบบใหม่นั้นควบคุมได้มากขึ้นด้วย เพราะนักท่องเที่ยวยุคใหม่นิยมเที่ยวแบบ 'เที่ยวเอง' เพราะสามารถจองห้องพักผ่าน App ต่างๆ ได้ทันทีทันควัน ทำให้กลุ่มนักท่องเที่ยวมีลักษณะเล็กลง กระจายตัวมากขึ้น และเข้าถึงพื้นที่ต่างๆ ได้มากขึ้น

นักท่องเที่ยวยังแบ่งปันและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันได้เร็วและมากขึ้นกว่าสมัยก่อนด้วย บ่อยครั้ง องค์กรที่ดูแลด้านการท่องเที่ยวอาจตามนักท่องเที่ยวไม่ทันด้วยซ้ำไป เพราะการบอกเล่าแบบ 'ปากต่อปาก' นั้นทรงพลังมากกว่าการประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานใหญ่ๆ มาก ทำให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวเข้าไปในพื้นที่ที่อาจมีความสามารถในการรองรับต่ำ ปัญหาจึงอาจเกิดขึ้นได้

ประมาณกันว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มมิลเลนเนียล ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มคนที่มีความรู้เรื่องเทคโนโลยีมาก โดยนิยมการแชร์เรื่องราวชีวิตผ่านโซเชียลเน็ตเวิร์กอย่างต่อเนื่อง จะใช้จ่ายเกี่ยวกับการเดินทางมากขึ้น 1.6 เท่า คิดเป็นมูลค่าสูงถึง 3.4 แสนล้านดอลลาร์สหรัฐภายในปี 2563 ซึ่งเป็นแนวโน้มการเดินทางท่องเที่ยวแบบนี้เอง ที่จะส่งผลต่อการดูแลควบคุม Tourism Carrying Capacity ในอนาคต

แล้วควรจะทำอย่างไร?

ที่จริง วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องนี้ที่ดีที่สุด ก็คือต้องย้อนกลับมาดู 'พื้นฐาน' ของแหล่งท่องเที่ยวเอง ว่ามีความสามารถในการรองรับได้มากแค่ไหน โดยอาจต้องพิจารณากันเป็นเรื่อยๆ ไป เช่น

ดูว่าเมืองนั้นๆ มีความสามารถในการรองรับทางกายภาพ (Physical Carrying Capacity) ได้มากแค่ไหน การรองรับทางกายภาพก็คือจำนวนของนักท่องเที่ยวที่เมื่อเข้ามาแล้วจะมีที่พัก ที่อยู่ ที่กิน มีความสามารถในการรองรับขยะที่เกิดจากนักท่องเที่ยว ฯลฯ

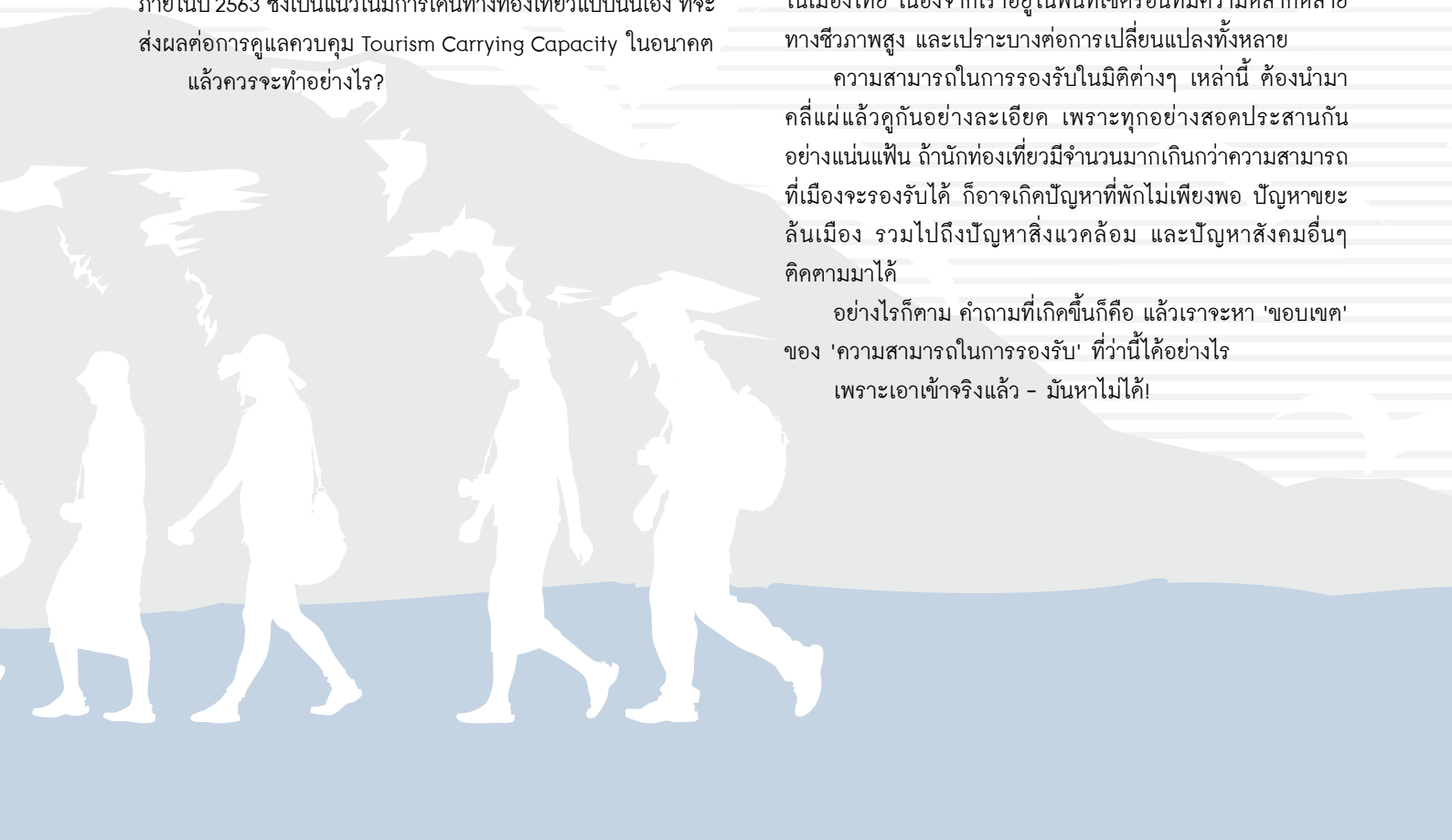
นอกจากนี้ ยังอาจต้องดูความสามารถในการรองรับทางเศรษฐกิจ (Economic Carrying Capacity) ด้วย การรองรับทางเศรษฐกิจคือการรองรับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้นต่อชุมชนหรือเมืองนั้นๆ เมื่อเปลี่ยนตัวเองจนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวไปแล้ว

สิ่งสำคัญถัดมาก็คือ ความสามารถในการรองรับทางสังคม (Social Carrying Capacity) ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากสองอย่างแรก นั่นคือเมื่อนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่หรือเมืองมากขึ้นเรื่อยๆ ก็เกิดความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในทางสังคมวัฒนธรรมตามมา

ที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือความสามารถในการรองรับทางชีวภาพ (Biophysical Carrying Capacity) ซึ่งหมายถึงการรองรับในด้านสิ่งแวดล้อม อันเป็นข้อกังวลหลักของหลายแหล่งท่องเที่ยวในเมืองไทย เนื่องจากเราอยู่ในพื้นที่เขตร้อนที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง และเปราะบางต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งหลาย

ความสามารถในการรองรับในมิติต่างๆ เหล่านี้ ต้องนำมาคิดถี่ถ้วนแล้วดูกันอย่างละเอียด เพราะทุกอย่างสอดคล้องกันอย่างแน่นอน ถ้านักท่องเที่ยวมีจำนวนมากเกินกว่าความสามารถที่เมืองจะรองรับได้ ก็อาจเกิดปัญหาที่พิกไม่เพียงพอ ปัญหาขยะล้นเมือง รวมไปถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม และปัญหาสังคมอื่นๆ คิดตามมาได้

อย่างไรก็ตาม คำถามที่เกิดขึ้นก็คือ แล้วเราจะหา 'ขอบเขต' ของ 'ความสามารถในการรองรับ' ที่ว่านี้ได้อย่างไร เพราะเอาเข้าจริงแล้ว - มันหาไม่ได้!

เหตุผลที่หาไม่ได้ ก็เพราะมันมีแรงดึงกันอยู่สองทาง ทางหนึ่งก็คือความพยายาม จะทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในเมือง (หรือแหล่งท่องเที่ยว) มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่อีกทางหนึ่งก็คือความพยายามรักษาสิ่งที่มีอยู่เอาไว้ สองแรงดึงนี้ไม่เคยสมดุลกัน ดังนั้น ตัวเลขที่เกิดจากการคำนวณจึงไม่เคยนำมาใช้งานได้จริง

ปัญหาของการที่เมืองไม่มีความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว แต่เรายังต้อนรับนักท่องเที่ยว และต้องการให้เกิดการรับรองนักท่องเที่ยวให้ดีที่สุดเพื่อเม็ดเงิน ที่เข้ามา ก็คือในที่สุด อุตสาหกรรมท่องเที่ยวจะย้อนกลับมากดดันและทำลายตัวเอง เพราะมันคือวิถีที่ไม่ยั่งยืน

ปัญหานั้นซับซ้อนกว่าแค่แง่มุมเรื่องการท่องเที่ยว เช่น ความไม่เพียงพอของห้องพัก ฯลฯ แต่ค่อให้เร่งการเติบโตในแง่ปริมาณมากขึ้น ก็ยังต้องกลับไปดูบริบทที่ใหญ่กว่า นั่นคือบริบทด้านสิ่งแวดล้อมและความเป็นไปได้ที่จะรองรับ

แอนนา พอลล็อก (Anna Pollock) นักเขียนจาก The Guardian ของอังกฤษ บอกว่าโลกของเรานั้นจำกัด (เป็น Finite Planet) แต่การโฆษณาประชาสัมพันธ์ ที่ไม่จำกัด บวกกับวิถีเดินทางแบบใหม่ๆ ทำให้มีการชำระแรกแทรกซอนเข้าไปถึง ภาคส่วนต่างๆ ที่ละเอียดอ่อนเปราะบางอย่างที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ซึ่งในอีกแง่หนึ่ง ก็ต้องขอบคุณความขาดแคลนของทรัพยากรด้วย เช่น น้ำ อาหาร หรือไฟฟ้าไม่เพียงพอ ในบางพื้นที่ ทำให้เป็นการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวลงโดยธรรมชาติ แต่การปล่อยให้เกิดการจำกัดโดยธรรมชาติแค่นั้นไม่เพียงพอ

เธอบอกด้วยว่า มีหลายเหตุผลที่โมเดลการท่องเที่ยวแบบเก่านี้ ถือเป็นเรื่อง ล้าสมัยและไม่รองรับต่อสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไป เช่น

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวแบบที่เป็นอยู่ในปัจจุบันวางตัวอยู่บนการบริโภคและการ กระจายสินค้าและบริการที่มีลักษณะ 'เหมือนกันไปหมด' (Homogenisation) ซึ่งเกิดขึ้นเพราะความพยายามจะสร้างมาตรฐานแบบเดียวกัน นั่นทำให้คนไม่ตื่นเต้น ต่อแหล่งท่องเที่ยวที่มีรูปแบบเดิมๆ และต้องพยายาม 'ไปให้ไกล' มากยิ่งขึ้น เพื่อเข้าถึง สิ่งที่จะสร้างความมหัศจรรย์ให้กับตัวเอง ซึ่งพื้นที่เหล่านั้นก็มักมีความเปราะบางทาง สิ่งแวดล้อม

พื้นที่ที่ว่า เมื่อได้รับความนิยมนมากขึ้น ก็กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ แต่อย่าง ที่บอกไว้ตั้งแต่ต้นนะครับว่าองค์กรที่ดูแลเรื่องการท่องเที่ยวมักจะไม่ 'เท่าทัน' พื้นที่ ใหม่ๆ เหล่านี้ ที่ถูกบุกเบิกโดยวิถีท่องเที่ยวแบบใหม่ ดังนั้น ปลายทางใหม่ๆ (เรียกว่า Youthful Destinations) จึงมีโอกาที่จะถูกทำลายได้มาก เพราะมีการควบคุมดูแลน้อย หรือไม่มีเลย

พื้นที่ท่องเที่ยวที่มีความสามารถในการรองรับน้อยเหล่านี้ บ่อยครั้งกลายเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวที่ 'ตายเร็ว' (Perishable) คือพอมีคนไปเสฟไ้ระยะหนึ่ง ความงามหรือทรัพยากรในการท่องเที่ยวก็หมดไป

ในส่วนของผู้ที่อยู่ในพื้นที่เอง ในระยะแรกอาจยินดีต้อนรับนักท่องเที่ยวใหม่ๆ เหล่านี้ แต่ในที่สุดก็พบว่า นักท่องเที่ยวเหล่านี้ทำให้ราคาที่ดิน อาหาร น้ำ บ้าน และสาธารณูปโภคต่างๆ สูงขึ้น ผลกระทบในแง่ลบ จึงเกิดขึ้นกับคนที่เป็น 'เจ้าบ้าน' ซึ่งมักต้องทำหน้าที่ 'รับรอง' นักท่องเที่ยว

เหตุและผลต่างๆ เหล่านี้ ล้วนกระทบซึ่งและส่งผลกลับไปกลับมา ความสามารถในการรองรับและความสามารถ (หรือความยินดี) ในการรับรองจึงส่งผลต่อกันและกันเหมือนเล่นซิกเย่

วิธีที่ทำได้ก็คือต้องพยายามสร้างวัฒนธรรมการท่องเที่ยวใหม่ ซึ่งแอนนา พอลลอค บอกว่า คือ Conscious Travel หรือการท่องเที่ยวโดยมีสำนึก แรกสุดก็คือ เจ้าบ้านเองต้อง 'ตื่น' ขึ้นมามองโลกด้วยสายตาที่ต่างออกไป นั่นคือพื้นที่ที่ตัวเองอยู่ ไม่ใช่ทรัพยากรที่จะนำมาใช้อย่างไรก็ได้ แต่เป็นที่ที่ต้องปกป้องคุ้มครอง และดูแลด้วยตัวเอง จึงจะสร้างความสามารถในการรองรับที่เหมาะสมขึ้นมาได้

อีกอย่างหนึ่งก็คือ ต้องไม่มองนักท่องเที่ยวเป็นแค่ 'หน่วยการบริโภค' แต่ต้องเห็นเป็น 'แขก' จริงๆ ที่เดินทางมาเพื่อเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงตัวเอง

ทั้งหมดนี้เป็นเรื่องท้าทายอย่างยิ่ง เพราะการท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญที่จะสร้างการเปลี่ยนแปลงให้สังคมได้มหาศาล,

ถ้าเพียงแต่จะมีการกำกับดูแลอย่างเข้าใจเป็นฐานเสียก่อน

